

שמעתא עמיקתא

גליון תרי"א | פרשת נשא | תשפ"ד | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מור"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר ללכת לטבול עם בניו

א. איסור לרחוץ עם אביו וחמיו וכו'. ב. עם בעל אמו וחמיו. ג. עם אחיו. ד. שאר בני אדם. ה. עם בנו קטן. ו. הדין בזמננו. ז. רק טובלים - רחיצה ללא שהייה. ח. מפני כבוד אביו. ט. צריך את בנו מחמת זקנותו. י. טיפול רפואי ע"י בנו. יא. עם רבו.

א. איכור לרחוץ עם אביו חמיו וכו'

איתא בפסחים (נא) עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו, ור"י מתיר באביו מפני כבוד אביו. ופרש"י מאביו וחמיו - מתוך שרואהו, כו' נותן לבו להרהור, וכן בחמיו, כו', וכן בבעל אחותו נמי, איכא היראה. משום כבוד אביו - שמשמשו במרחץ, ע"כ. מבואר מדברי רש"י דאסור אף עם אביו משום הרהור. וכן הוא במהר"ם חלאווה (פסחים נא. ד"ה עם). ועיי"ש דתנא תלמיד לא ירחץ עם רבו משום הכבוד.

אולם המאירי (ד"ה שני אחים) כת' עם הכל אדם רוחץ חוץ מחמיו ובעל אחותו שמתוך ראייתם מחשבות ממשמשות ובאות ועם אביו אסור מחשש פריקת עול יראה, ע"כ. ועי' ברמב"ם (פכ"א הטי"ו - ט"ז) שכת' שאסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו שזו עזות פנים היא, ולא יכנס עמו למרחץ. ולא יכנס אדם עם אביו למרחץ, ולא עם בעל אחותו, כו'. ומשמע מדבריו דלא משום הרהור איתנין עלה אלא משום פריקת עול יראה וכמ"ש המאירי שהרי הסמיך איסור לדור בבית חמיו לדין שלא יכנס עמו למרחץ. ועי' עוד בסמוך.

ועיי' בר"י (פסחים יז. בר"י ק) שהעתיק דברי הגמ' בזה"ל: עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אחותו ר' יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו, ותנא תלמיד לא ירחץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר. וכן העתיק הרא"ש (שם פ"ד ס"א). והטור והב"י לא הביאו דין זה. והשו"ע הביאו ביו"ד בענין רחיצה עם רבו בלבד. ובערוה"ש (אות ה) תמה ע"ז ונשאר בצ"ע. והרמ"א (סעי ה) הביא דין זה. וכת' הב"ש (שם) דהאיסור (אף באביו) הוא משום הרהור, וע"כ אף אם הוא היה כבר במרחץ אסור, ע"כ. וכן פסק בערוה"ש (שם).

ב. עם בעל אמו, בעל אחותו וחמיו

והנה הר"י (ה) הרא"ש והרמב"ם שהשמיטו בעל אמו. והרמ"א (סעי ה) כת' דאסור לרחוץ עם אביו ואחיו ובעל אמו ובעל אחותו. וכת' הח"מ (ס"ה) דיש לגרוס ברמ"א "עם אביו וחמיו ובעל אחותו", ובגרסתנו בשי"ס גריס גם בעל אמו. וכן הוא במרדכי (הובא להלן). ובביאור הגר"א (אות טז) כת' על הרמ"א ד"אחיו" ט"ס הוא וצ"ל "וחמיו". והב"ש (ס"ה) כת' דיש לגרוס ברמ"א "עם אביו וחמיו ואחיו ובעל אחותו ובעל אמו". ומשמע דס"ל דגם אחיו ובעל אמו בכלל האיסור. ובספר הזכרונות לרבנו צדוק הכהן (מ"ע א פ"ב סד"ה לפיכך) אסר עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו. ועי' להלן בענין אחיו.

ג. עם אחיו

ועיי"ש בפסחים דאיתא דרוחצין שני אחים כאחד ואין רוחצין שני אחין בכבוד. ופרש"י בכבוד - מקום. ועיי"ש ברש"י (ד"ה ככתא) שנהגו (שאינן רוחצין שני אחין) במקום דלא גמירי וכיון שלא מקום תורה הוא סרכי מילתא. וכ"כ במאירי (ד"ה שני אחים) דמה שאמרו בגמ' ש"בכבוד" נהגו שלא לרחוץ שני אחים כא' היינו כי אינם בני תורה. והרמב"ם (שם הטי"ז) כת' דיש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים כא' למרחץ. וכת' המ"מ שבאותם מקומות אין ראוי להם ליכנס כא' כדאיתא בפסחים שם. והר"י (יז. בר"י) הביא נמי דכוונת הגמ' שנהגו לאיסור במקום שאינן בני תורה.

והרמ"א (סעי ו) אסר עם אחיו. וכת' הח"מ (ס"ה) ד"אחיו" ט"ס הוא וצ"ל וחמיו. וכ"כ בביאור הגר"א (אות טז). והב"ש (ס"ה) לא שינה גרסת הרמ"א. ועי' בטהרת ישראל (ס"י כג סעי' ו-כד) שהעתיק להלכה ג"כ דאסור לרחוץ עם אחיו. והערוה"ש (שם אות ה) הביא מדברי הרמב"ם הני"ל, דאחיו הוי רק מנהגא, וכתב דהטור והשו"ע לא כתבו זה, מפני שעתא דהנהגה בשום מקום, ומדינתא שרי, וכמ"ש בגמרא שם.

ד. שאר בני אדם

ומבואר מדברי הפוסקים דבשאר בני"א אין איסור כלל. וכן הוא להדיא ברמ"א (וי"ד סי' קנ"ג סעי' א). ודלא כט"ז (וי"ד סי' קנ"ג ס"ק א) שכת' דמרש"י הני"ל שכתב דאין לחוש היכן שנותנין עין איש כו', נלמד פשוט במקום שיש הרהור שודאי יש איסור גמור וצריך הישראל לצאת שלא כדברי הרמ"א, ואע"פ שבאגודה המובא להלן כתב דבימי חכמי התלמוד היו רוחצים בלא מכנסיים, והרמ"א באבן העזר סי' כ"ג מביאו, מ"מ ודאי היו זהירים יותר בהסתכלות, משא"כ עכשו פשיטא דאסור לרחוץ עם מי שאינו מכוסה אפי' ישראל וצריך לצאת אפי' קדמו ישראל, ע"כ.

ה. עם בני קטן

ובערוה"ש (שם) כת' דליכך עם בנו קטן למרחץ יש להסתפק אם מותר אם לאו. אבל בספר הזכרונות (שם) התיר כשהוא קטן שאין לחוש בו להרהור. והדברי יציב (ליקוט סי' קנ"ג) כת' דכיון דהאיסור על הבן נר' דיש להקל, אבל בבן יותר גדול שיש בו כבר החשש דהרהור ראוי להחמיר בזה. והשבט הלוי (ה"ו סי' רב אות א) כת' דאם הוא קטן ביותר, ובפרט כשהקטן צריך לו אין למחות, והייתי מקפיד בענין אף כשהיו הבנים עמנו שלא יכנסו עד אשר אביהם ה' כבר מלושב עכ"פ בגד אחד, ע"כ. ודעת הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני צניעות עמי רפד) להתיר עם קטן ומזמן שהנער קרוב לשיעור של מופלא סמוך לאיש יש להמנע כבר לרחוץ עם אביו.

ו. הדין בזמננו

כתב המרדכי (פסחים ס"ה תרו) בשם רבינו מאיר לרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו אינו יודע היתר, וכמה פעמים הוריתי לאיסור ואינו נר' לומר דהתם בגיגית (באמבטי), אבל במרחץ שלנו מותר, דמנין לנו לחלק מדעת הכרס. וכ"כ בשם הר"מ בתשובת בעלי התוס' (ס"ה עט). וכן הביא הדרכ"מ (אה"ע סי' כג אות א).

והאגודה (פסחים ס"ה) כת' דיש מחלקין ואומרים דההיא מיירי בגיגית (באמבטי), אבל במרחץ שרי, והר"מ ז"ל לא רצה לחלק, אכן עתה דמכסין את עצמם נהגו לרחוץ יחד. והביאו הדרכ"מ (שם). והרמ"א (שם סעי' ו ווי"ד סי' רמ"ב סעי' טז) כת' דאסור בגמ' לרחוץ עם אביו ואחיו ובעל אמו ובעל אחותו, ונהגו עכשו היתר בדבר הואיל ומכסין א"ע בבית המרחץ ליכא למיחש להרהורא, ע"כ. ועיי' ויעיי' בגינת הלוי (אה"ע סי' כג) שדקדק שבאין כתב הרמ"א בפשיטות "ועכשו נוהגין", ווי"ד סי' קנ"ג ע"י ג' מיחש לבימקום שנהגו לילך בבית המרחץ בלא מכנסיים אסור לילך במרחץ שרוחצים בו גוים ערומים". ודקדק דדוקא במקום שנהגו.

וכת' הפת"ש (ס"ה) על דברי הרמ"א שבזמננו שאין מכסין אין היתר בדבר ולא ידעתי על מה שמכו העולם להקל בזה ומצאתי בסי' תולדות אדם פ"ו הביא שם כי הגאון הצדיק מו"ה זלמן זצ"ל מוויילנא פ"א הלך לבית המרחץ וכאשר בא אל פתח בהמ"ר ומצא את חותנו שמה שב לאחוריו וברח משם כבורח מארי, ואמר דאף שהרמ"א המציא היתר לפי זמנו דיבר, וכן האגודה שהביא הרמ"א בזמנו הו"ה חלה מנהג אצל כולם לילך במכנסיים במרחץ אבל עכשו החוש מעיד על הפוך הדבר והוא איסור גמור מדינא דגמרא בלי שום היתקע ע"י. ע"כ.

ועי' בפתיח וטוא (אה"ע סי' ח) וז"ל לא אוכל להבין איך שנשכח כ"כ המנהג שבכל תפוצות ישרא' לרחוץ במרחץ בלי שום לבוש כו', לכן נר' דכ"י הוא דוקא כשרוחץ עם אביו בפרטיות, אבל היכא שרוחצין הרבה בני"א י"ל דגם מדינא דהש"ס ליכא איסור בזה, ע"כ. ובדרך זה כת' בדברי יציב (ליקוט סי' קנ"ג) דאולי יש לחלק דאם הוא במרחץ שמצויין שם הרבה אנשים לא חיי' והערוה"ש (שם אות ח ווי"ד סי' רמ"ב אות מב) כת' שמה שהעולם מיקל בזה לגמרי אפשר שסומכים על חילוק שדחה המרדכי בלא ראייה, ולימוד זכות הוא על רבים לומר דס"ל כסברא זו והירא דר ד' צריך לזיחר בזה כי הוא דינא דגמ', ע"כ. ועי' בביאור הגר"א (וי"ד סי' קנ"ג אות ז). ואפשר לומר עוד שסמכו על השו"ע שהשמיטו דין זה. והמנח"ם (וי"ד סי' ס"ב אות טז) כת' שאחרי שהר"מ, הרמ"א והשו"ע, ואחריהם הפת"ש ושאר אחרונים, חפשו ולא מצאו היתר, רק האגודה והרמ"א שם, במכסין עצמם, וכמו שכתב ההיתרים בזה לא מילטו, דמניין לנו לחלק בטרבת הכרס, ע"כ. אולם אכתי י"ל שהצדק ליישב המנהג שם, חסדים וכו' ששנבר עוד להלן. וכן בלהורות נתן (ח"א סי' סא) לימד זכות על מנהג העולם, עיי"ש.

פניני הלכה

האם מכשירי אוכל נפש הותרו ביו"ט

תנן (ביצה כח.) אין משחזין את הסכין ביו"ט, אבל משיאה ע"ג חברתה. ובגמ' (שם) מאן תנא דבמשחות אסור, אמר רב חסדא דלא כר' יהודה, דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש. א"ל רבא לר"ח דרשינן משמך הל' כר' יהודה, אמר ליה יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי. אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאמינא קמיה דרבא והוה קא מעבר לסכינא אפומא דדקולא (ע"פ פלי ה"ס), ואמרי ליה לחדדה קא עביד מר או להעביר שמנוניתה, ואמר לי להעביר שמנוניתה, וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן. ואמר אביי הוה קאמינא קמיה דמר הוה קא מעבר סכינא אשפתא דרחיא, ואמרי ליה לחדדה קא עביד מר או להעביר שמנוניתה, ואמר לי להעביר שמנוניתה, וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן.

ופרש"י הלכה - כר"י ומותר כל איש לעשות, אבל אין מורין כן לרבים כדי שלא יזלוזלו אף באפשר לעשותו מבעו"ש וכו', דלא התיר ר"י אלא במכשירין שא"א לעשותן מעו"ש. עוד שינוי שם (כח.) דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנצרך ואחד גריפת תנור כורים ביו"ט, באנו למחי' ר' יהודה ורבנן, דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש. מ"ט דתיק אמר קרא הוה לבדו יעשה לכם (שמות י"ב ט"ז) הוה ולא מכשיריו, ור' יהודה אמר קרא לכם לכל צרכיכם, ותיק הא כתיב לכם, אמר לך הוהא לכם ולא לנכרים, ואיך (ר"י) הא נמי כתיב הוה, אמר לך כתיב הוה וכתוב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעבר יו"ט, כאן במכשירין שא"א לעשותן מעבר יו"ט. וכת' הר"י (שם) סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט, וה"מ דפסקא דזוחקה, ודוקא אגרי רחיא או אגב דיקלא, אבל במשחות לא.

ומפשטות דבריו נר' דפסק כחכמים, דהא אסר לחדד הסכין במשחות. וכ"כ במ"מ (פ"ד מהל' יו"ט ה"ט) דדעת הרמב"ם דאין הל' כר"י. אולם הרא"ש (פ"ג סי' יז) כתב דמ"ש הר"י אבא במשחות לא היינו שאין להורות כן, אבל הל' כר' יהודה דאף במשחות של אבן מותר. והרמב"ם (פ"ד מהל' יו"ט ה"ט) כתב - אין משחזין את הסכין במשחות שלה, אבל מחדדה ע"ג העץ או ע"ג חרש או אבן, ואין מורין דבר זה לרבים כדי שלא יבואו לחדדה במשחות.

ומפשטות דבריו נראה דפסק כחכמים דאסור לחדד הסכין במשחות מעיקר הדין. וכ"כ במ"מ (שם) דדברי הרמב"ם כנהלגות שאין הל' כר"י במכשירין. וכן ביאר בדברי הרמב"ם בהל' שקודם לזה דסתם וכתב דשפוד שנצרך אין מתקנין אותו, ולא חילק אם ראוי לצלות בו או לאו, ואם נתקלקל בעו"ש או ביו"ט. והנה המחבר (ריש סי' תק"ט) העתיק לדינא דברי הרמב"ם דשפוד שנצרך אין מתקנין אותו, וכן הא דאין משחזין את הסכין במשחות שלה, אבל מחדדה ע"ג העץ או חרס או אבן, ואין מורין כן לרבים שכדי שלא יבאו לחדדה במשחות.

אולם הרמ"א כת' דהא דאין מתקנין שפוד שנצרך, היינו דוקא אם יכול לצלות בו בלא תיקון, אבל אם אינו יכול לצלות בו כך ונשבר ביו"ט מותר לתקנו, ואין מורין כן לרבים.

ובפשטות נר' דהמחבר ס"ל כחכמים דמכשירי אוכל נפש אסור לעשות ביו"ט בכל גווני, ואילו הרמ"א ס"ל לדינא כר' יהודה דכל שא"א לעשותן מעבר יו"ט שרי לעשותן ביו"ט אלא דהוי הל' ואין מורין כן. וכ"כ בבה"ל (ד"ה אותה) דהמחבר העתיק את הרמב"ם, ודעתו כפי מה שבראו בב"י דס"ל כרבנן, אבל דעת הגה"ה היא דעת הרא"ש ושי"פ דס"ל כר"י. אלא הדברים צ"ב דהא המחבר גופיה בריש סי' תצ"ה כת' - כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביו"ט, חוץ ממלאכת אוכל נפש, וחוץ מהוצאה והבערה, וכן מכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותם מאתמול. כע"ל. הרי דפסק כר' יהודה. וכבר עמד בזה העולת שבת (סי' תק"ט ס"ק א) והניח דברי המחבר בצ"ע.

ז. רק טובלים – רחיצה ללא שהייה

בהנה עוד היה מקום לומר שעד כאן לא אסרו חז"ל אלא ללכת עמם למרחץ הדיו שוהים הרבה זמן להזיע וכדו', וכמו שמצינו **בבבא בתרא** (ז. בברש"י (שבת ט: ד"ה למרחץ), וכן עיי' **בבב"א** (סי' סב ס"ק ט) שמרחץ עמד לזה, ויזיל דבכה"ג חששו חז"ל שמתוך שהשייה יבוא לידו הרהור. אבל ברחיצה בעלמא יזיל דשרי. וכן ראיתו **בספר הזכוונות** לרבנו צדוק הכהן (מ"ע א פ"ב ס"ד"ה לפיכך) שהקשה דצ"ע על מה שמכּו עכשיו להקל בדין זה, ויישב דאולי לפי שבזמניהם היו המרחצאות רק להזיע ויושבים בטל יש לחוש להרהור, אבל עכשיו שבמרחצאות רוחצים ומשפשפים עצמם בכלי להזיע ואין יושבים בטל א"כ יזיל במלאכתם טרודים ואין שייך הרהור. אלא דעיי"ש שסיים הדבר קשה להקל בדינא דגמי' ובשגם נמצאים כמה שבנתיים יושבים בטל, ע"כ.

ועוד נר' לומר דעד כאן לא אסרו חז"ל אלא כשרוחץ יחד ממש עם אביו. וכלשון **הגמ'** י"עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו כו"י. וכן משמע **מהרמב"ם** שם שכת' "לא יכנס אדם עם אביו למרחץ" והיינו דכיון ששוהה עמו ממש יש חשש הרהור, אבל היכן שאין רוחץ עמו ממש יזיל דלא חששו. ואם נימא כן במקוה טהרה וכדו' יזיל שאם זה נכנס זהו יוצא לית לן בה. ובדרך זה מצינו **במהר"ם חלאווה** (פסחים נא. ד"ה ע"ג) שכתב בשם **תוס'** דדברי הגמ' נאמרו במרחץ יבש שמגולין, אבל בנהר או בחמי טבריא שמכוסין ב מים מותר, וכן עמא דבר, ע"כ. והעירוני דמשמע מדבריו דאע"פ שנכנסים ויוצאים ערומים אכתי שרי, וצ"ל דס"ל דדוקא כשוהה זמן רב חיי' אבל כנכנס ויוצא שהוא שעה מועטת וכדו' לא חיי'. שו"ר **במנח"י** (ש"ס) שהביא דברי **המהר"ם** וכתב דשאר הפוסקים לא ס"ל חילוק זה משום דכמה פעמים תלמידים, וכשקם הוא מגולה, וגם בשעת הפליטה והלבשת הבגדים, ובירידה ועליה מהמרחץ, אינו מוכסה, אבל מ"מ יש בכדי ללמד זכות, ע"כ. אולם יזיל דכו"ע לא פליגי עליו בזה אלא דס"ל דאף ברחיצה בים אסרו. וכדרכינו כתב נמי **בהלכות שבת בשבת** (ח"יא ע"ג לו הגה 60).

ה. מפני כבוד אביו

איתא **בפסחים** (נא.) רבי יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו. ו**פרש"י** משום כבוד אביו - שמשמשו במרחץ. וכן נקט **המאירי** (ש"ס) שאם היה אביו צריך לו לשמשו מותר. ו**הרי"ף והרא"ש** שם הביאו הא דר"י. אבל **הרמב"ם** אס"ב (פכ"א ה"ט"ז) כת' דלא יכנס אדם עם אביו למרחץ כו', ולא עם תלמידו, ואם היה צריך לתלמידו מותר, ע"כ. משמע דלא קיי"ל כר"י שהרי לא התיר עם אביו. וכן מבואר **ברמ"א** (אה"ע"ש ש"ו וי"ד סי' רמב ס"ג ט"ז) דלא הביא היתר זה בענין אביו אלא בענין רבו. וכן פסק **בספר הזכוונות** (ש"ס) דאפ"י מפני כבוד אביו שאביו צריך לו שישמשו במרחץ אסור. וכן **בשבט הלוי** (ח"ז סי' רב אות א וח"ח סי' ע"ג) כתב דסתמית כל הראשונים והלכה כתי"ק דגם בצריך לו אסור, וכאשר סתם הרמ"א באה"ע סי' כ"ג, ע"כ.

והמאירי שפסק כר"י יזיל דלטיטתו אזיל שנקט דהאיסור להתרחץ עם אביו הוא מפני הכבוד ועל כן לכבודו שרי דומא דרבו דהתירו מהאי טעמא כמבואר לקמ', אבל לדידן דקיי"ל דאסרו משום הרהור על כן נקטינן דלא כר"י. וכן ראיתו **בשבט הלוי** (ח"ח סי' ע"ג) שתלה פלוגתא רבנן ר"י כמ"ש.

ט. צריך את בנו מהמת זקנתו

אלא דיש לדון בגוונא שאביו וכדו' צריך שירחצנו מחמת חולי או זיקנה. ושמא יזיל דעד כאן לא אסרו אף משום כבוד אביו אלא כשהוא גם רוחץ עמו, אבל היכן שבא לעוזרו ואין רוחץ עמו שרי. ועוד יזיל דבכה"ג אמרינן בעבידתיה טריד ולא חיי' להרהור וכמו שמצינו **בע"ז** (כ: ב) בענין איסור הסתכלות בבע"ח נזקקים דאעפ"כ אם טרוד במלאכתו שרי. ו**פרש"י** בעבידתיה טריד - לבו על מלאכתו ושוכח בהרהור. וכן פסק **השו"ע** (אה"ע"ש סי' כג ס"ג א) וכן הביא **המ"ב** (סי' תקלו ס"ק ס"ק ז) ועי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ש"י. ואע"פ שלכבודו אסרינן ולא אמרינן דעבידתיה טריד, יזיל דהיינו כשאינו משמשו אלא שימוש בעלמא, אבל הכא דצריך לו ממש יזיל דשרי לכו"ע.

ובדרך זה מצאתי **במנח"י** (ח"ד סי' ס"ג) שכת': דאפשר דעד כאן לא נחי' בגמי' כשעושה משום כבוד אביו אלא כשאין אביו צריך לו אלא בנו נוהג בו כבוד המשמשו, אבל היכא דאביו צריך לו, באמת יזיל דלכו"ע שרי. אלא דעיי"ש ששוב הביא **ממס' שמחות** (פ"י"ג) דאיתא דהז"ל: על מה שאסר לבית מרחץ, חוץ מאביו כו', ר' יהודא אומר אם ה' זקן או חולה, נכנס ומרחיצו, שכן הוא כבודו עכ"ל, הרי דגם ר' יהודא מתיר רק באביו זקן וחולה שאביו צריך לו, הא בלא"ה, גם לר' יהודא אסור, ולפ"ז צריך לדחוק, ולומר הפשט, לפי גירסת הש"ס דפסחים שם ור' יהודא מתיר באביו מפני כבוד אביו, דר' יהודא מתיר באביו, היכא דאביו צריך לו, דאז יש משום כבוד אביו, ושי"מ הא לתי"ק אף בכה"ג אסור. ועיי"ש (אות ח) שכת' דמ"מ הא פשיטא, דכ"ז' היכא דליכא חשש סכנתא, אבל במקום חשש סכנה, פשיטא דשרי, ע"כ. ולפי גירסת **המס' שמחות** יוצא דלא אמרינן כדברינו הנ"ל דהיכן שאי מהם אינו מתרחץ מותר. וכמו כן מבואר דלא אמרינן דבעבידתיה טריד, וצ"ע אמאי החמירו טפי משאר מקומות, ואפשר דכיון דאיכא נמי משום כבוד אביו החמירו טפי (ולפי טעם זה יש להקל בשאר קרוביו שאסרו להתרחץ עמום היכן שטרוד במלאכתו). וצ"ע אם יש לפסוק כגירסתנו או כגירסת מ"י שמחות.

והשבט הלוי (ח"ה סי' ע"ג) כת' שבמקרה של כבודו שאב חולה זקן מופלג ויש חשש החלקה באמבטיי שהוא בגדר ספק סכנה, פשיטא דמותר, דאין כאן אבזירחיו דג"ע להחמיר, וכיון שמשתדל שלא להסתכל אין חשש וגם מצוה איכא, ע"כ. ולפ"ז יזיל דה"ה אם אמו צריכה לו ואין אחר, מותר לבן לרוחץ את אמו, כי יש בזה משום חשש פק"י, וישתדל שלא יסתכל, מפני יראת חטא וכבוד אמו. וכן ראיתו שכת' **בחשוקי חמד** (פסחים ש"ס).

י. טיפול רפואי ע"י בנו

ועכ"פ לפי הסברא שכתבנו לעיל דהיכן שלא מתרחצים יחד שרי, אכתי יש להתיר היכן שצריך לרוחץ את אביו וכדו'. ועיי' **בספר שמע אברהם** (סי' ט) שכת' שמותר לשים עלוקות לאביו גם במקומות המכוסים ולא דומה למרחץ, משום שבמרחץ שניהם (בין האב ובין הבן) ערומים מכל וכל, וזוהי סיבה לבא לידי הרהור, אבל בנתינת עלוקות, שהבן לבוש והאב מגלה טפח ומכסה טפחים, וגם הבן בעבודתו טרוד מותר, ויכסה פניו וישתדל עד כמה שאפשר שלא לראות, וכיון דהוא בא לעשות רפואה לאביו אפילו שאין החולי כבד עליו תביר יצריה (נשבר בזה יצרו) ויסור מתוכו מחשבות און, לכן אין לחוש לזה. והביאוהו **באוצר"פ** (סי' כג ס"ק כג אות ב). וכן נקט **השבט הלוי** (ש"ס). וכן פסק **הגרנ"ק זצ"ל** (חוט שני ח"ג צניעות ע"ג רפד) דאם אביו צריך שירחצנו או לעשות לו טיפול רפואי במקומות המכוסים אם אין אחרים שיעשו זאת מותר. וכן דעת **הגר"י וגיבירט זצ"ל** (נשכ"א אה"ע"ש סי' כג אות י).

יא.

איתא **בפסחים** (נא.) תנא תלמיד לא ירחץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר. ו**פרש"י** תלמיד לא ירחץ עם רבו - שצריך להתבייש מכבודו וממוראו. ואם היה רבו צריך לו - שישמשנו במרחץ, ע"כ. וכתב **המאירי** (ש"ס) שאם היה רבו צריך לו מותר. וכן פסק **ברמב"ם** הלכות ת"ת (פ"ו ה"ה) שכת' דלא יכנס עם רבו במרחץ. ועיי"ש באס"ב (פכ"א ה"ט"ז) דכתב לא יכנס אדם עם אביו למרחץ, כו' ולא עם תלמידו, ואם היה צריך לתלמידו מותר. וכן פסק **השו"ע** יו"ד סימן רמ"ב ס"ג ט"ז. וכתב **הרמ"א** (וי"ד ש"ס) דאם היה התלמיד במרחץ קודם לרבו, ובא רבו לשם, א"צ לצאת. וכן פסקו **הח"מ** (אה"ע"ש סי' כג ס"ק ה) ו**הב"ש** (ש"ס). ופירש **הערוה"ש** (אות ח) דרבו היינו **רבו המובהק**. וכתב **הרמ"א** (וי"ד ש"ס) דכל זה לא מיירי אלא במקום שלא הולכים עם מכנסים, מותר. וכן המנהג פשוט, ע"כ. ומבואר מדברי הרמ"א שדין איסור רחיצה עם אביו ורבו שווים (ואדרבה רבו קיל טפי כי אינו משום הרהור אלא משום כבוד) וא"כ לפי הצדדים שהבאנו להקל ה"ה בענין רבו.

מ.ס.ק.נ.א. ד.י.נ.א

א' עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו, חמיו, בעל אמו ובעל אחותו, ויש אוסרים אף עם בעל אמו. ועם אחיו המנהג הפשוט להקל. ויש שלימדו זכות למקילין בכל זה במקום שיש רבים. ומי"מ אם מכסים את עצמם מותר לכל הדעות. **ב'** אף אם הוא היה קודם להם במרחץ ובא א' מאלו אסור לו להישאר שם. ג' עם בנו קטן שאין בו חשש הרהור שרי, אבל בבן יותר גדול יש להחמיר. ד' כל זה כשרוחצים יחד אבל במקום שטובלים בזה אחר זה ולא שוהים שם יחד, מעיקר הדין שרי. והוראת גדולי הפוסקים שילדים יהיו בלויין במקומות אלו מכמה טעמים. ה' אם אביו חולה או זקן, אם אין אחר מותר לבן לרחצו. ו' אסור לרוחץ עם רבו מובהק, ומי"מ אם הוא היה קודם לרבו במרחץ מותר. וכן עם רבו צריך שישמשנו מותר.

אולם באמת המעין **בב"י** יראה דאע"ג דמתחילה סתם דהרמב"ם סובר שאין הלכה כר' יהודה [וכדברי המי"מ], אחי"כ הביא דברי **הר"ן** (טז) דפ"י דברי הרי"ף דס"ל דהל' כר' יהודה, ואין מורין כן דכתב היינו דנהי דהל' שמותר להחזיק השכין אפ"י לחדה במשחות של עץ כר' יהודה, אפ"ה אין מורין כן שמא יבא להשחיתה במשחות שלה דבכה"ג אפ"י ר' יהודה מודה לפי שהוא עושה כלי.

וכת' עוד דמתתירו הרי"ף והרמב"ם לחדד הסכין במשחות של עץ משמע דס"ל דהל' כר' יהודה, מיהו מההיא דשיפוד שנצרך משמע דהרמב"ם ס"ל דאין הל' כר"י, וצ"ל דאע"ג דמדאורייתא שרי כר' יהודה, רבנן אסרוהו לפי שאין צורך אוכל נפש כ"כ שהרי יכול לתחוב בו הפשר אע"פ שהוא עקום, אי"נ אפשר לצלותה ע"ג גחלים. ובסוף דבריו שם כתב - ולענין הל' כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעה אחת כפי מה שפ"י הרי"ן דברי הרי"ף הכי נקטינן, ואע"פ שהרא"ש פ"י דבריו בע"א נראין דברי הרי"ן שמסכים דעת הרב עם דעת התלמיד. [ואף המעין **בב"מ** (על הרמב"ם ש"ס) יראה דהביא דברי הרי"ן ודברי ה"ה וביאר שיטת כל אחד מהם].

וא"כ נר' טפי לבאר דברי המחבר בשו"ע דס"ל עיקר לדינא כפי דעת דברי הרי"ף והרמב"ם כדעת הרי"ן, ומשי"ה סתם לדינא בסי' תצ"ה דמכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותם מערב יו"ט מותר לעשותן ביו"ט, ואפ"ה בסי' תקי"ט כתב להחמיר ובסכין. וכ"כ **במאמ"ר** (סי' תקי"ט ס"ק א) בבילאר המחבר.

ועינ' **בבה"ח** (ש"ס ס"ק ג) דבאר דהגם דבסי' תצ"ה פסק המחבר כדעת ר' יהודה, יזיל דכיון די"א דלאו בכל מקום פסקינן כר"י אלא יש מקומות שפסקו להחמיר כמ"ש בב"י בסי' תקי"ד, ע"כ בשיפוד נז"ל למחבר להחמיר כהרמב"ם משום דאפשר בשיפוד אחר או לשאול מאחרים או לצלות ע"ג גחלים.

ולפ"ז נמצא דדעת המחבר דמכשירי אוכל נפש הל' כר' יהודה דלא ש"א"א לעשותן מערב יו"ט שרי לעשותן ביו"ט, ומורין כן. ורק שיפוד וסכין חמירי טפי, דבשיפוד אסור לתקנו, ובהשחות סכין הוי הלכה ואין מורין כן. וכ"כ בהגהות **הגר"א** (סי' תקי"ט ס"ק ד) דהשו"ע לא כתב ואין מורין כן, כיון דלהרמב"ם מורין כר"י. והביא דבריו **בבה"ל** (ש"ס ד"ה וה"ה לכל מכשירין).

ואילו דעת הרמ"א דשיפוד וסכין דמי לשאר מכשירי אוכל נפש דהל' כר' יהודה דשרי לעשותן ביו"ט כל שלא היה אפשר לעשותן מערב יו"ט, מיהו בכל מכשירי אוכל נפש הוי הל' ואין מורין כן. [ומלשון הרמ"א שכתב יואצן מורין כן לרבי"ם] משמע דליחיד כן מורין כן, וכן דייק **בערוה"ש** (ש"ס תקי"ט סי"ג) אלא דסיים דהב"י בסי' תקי"ד כתב דלא דוקא לרבי"ם אלא ה"ה ליחיד.

העולה לדינא - מדברי המחבר נראה דסובר דהלכה כר' יהודה דמכשירי אוכל נפש ש"א"א לעשותן מערב יו"ט מותר לעשותן ביו"ט, ומורין כן לרבי"ם. [אלא דשיפוד וסכין חמיר טפי כמבואר בריש סי' תקי"ט ע"ש]. אולם דעת הרמ"א דאע"ג דקיי"ל כר' יהודה אין מורין כן [וכן הדין בשיפוד וסכין].

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

חומרת מידת הגאווה

ובאמת שהגאוה וההתנשאות שהדבר מגיע ממנו ולו ראויה הגדולה הוא איסור תורה, וכדאיתא במסכת סוטה (ה). אזהרה לגסי הרוח מנין, רב נחמן בר יצחק אמר מהמא **יורם לבב ושכחתי** וכתב **יהשמר לך** פן תשכחי", וכן מנה **הסמ"ג** (ל"ח סי"ד) ו**הסמ"ק** (סי' כ"ב) וכן דעת **רבינו יונה בשערי תשובה** (שער ג' אות ל"ד) שלומד מהפסוק **לבלתי רום לבבו מאחיו**, דכתיב גבי המלך, וכן פסק **החפץ חיים** (לאו ה), וכן **בספר ארחות יוסף** (פסק יו"ט). ולפי הרמב"ם האיסור נלמד מדכתיב **"והלכת בדרכיו"**.

וכ"כ **הרמב"ם** (דעות פ"ב ה"ג) **"ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד, ולפיכך נא' במשה רבינו ענו מאד ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך צו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח, ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שגא' ורם לבבו ושכחת את ה' אלוקיך, ועוד אמרו בשמטא מאן דאית ביה גסות הרוח ואפ"י מקצתה"**.

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה"
לשמיעת השיעורים בטל. 073-8708-371

להאזנה לשיעורי בעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא** – יו"ל להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052